

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 2

2 ● 2003

Het bolwerk van de Harlekijn

'Het is in 't begin van Juni. Alles bloeit hier wat later dan in Holland en zoo zien we dan de meeste grassen in bloei schietend, de koekeksbloem in volle fleur heele plekken rose kleurend en overal troepjes van het mooie Orchideetje, dat bij ons het eerst in bloei komt, de Harlekijnsorchis. Zijn bloeiaar heeft niet veel bloemen en ziet er daardoor bevalliger uit dan de stijve aren van de handekenskruiden (zoals Rietorchis, BV). Ze bloeien zelfs vlak langs de weg en we verlustigen ons in de verscheidenheid van de tinten, die ze vertoonen, van donker paars en bruinig rood af tot licht rose en we zoeken met vlijt naar een witte, want daar is een premie mee te verdienen.'

Dit schreef Jac. P. Thijsse in 1927 in het Verkade-album 'Texel' over een tocht door de polder Waal en Burg. De Harlekijn was in Nederland toen bepaald nog geen zeldzaamheid. Het was in de tijd dat de kunstmest nog maar net aan zijn veroveringstocht door Nederland was begonnen. We kennen het vervolg. Veel plantensoorten gingen sterk in aantal achteruit. Eén van de meest getroffen soorten was de Harlekijn. Waarschijnlijk heeft de achteruitgang behalve met vermessing ook te maken met het egaliseren van graslanden en het verdwijnen van lokale kwelstromen. Buiten Zuid-Limburg is Harlekijn nu alleen nog in de kustprovincies te vinden, meestal in duingebieden en op ingepolderde kwelders.

Vondsten van bijzondere en minder bijzondere planten kunt u altijd doorgeven aan de plaatselijke coördinator van de stichting FLORON (FLORistisch Onderzoek Nederland). In Noord-Holland zijn verschillende districten. Namen en adressen van de districtscoördinatoren zijn te vinden op de website van FLORON: www.floron.nl.

Recent heeft Piet Heemskerk voor Floron en het Nationaal Herbarium Nederland alle beschikbare gegevens over de Harlekijn op een rijtje gezet. Er zijn veel mensen die orchideeën tellen, maar een goed en recent landelijk overzicht ontbrak. De Noord-Hollandse vindplaatsen rond Den Helder, Alkmaar, Limmen, Haarlem en 't Gooi waren vóór 1950 al verdwenen (Atlas van de Nederlandse Flora, 1985). De laatste waarnemingen van Wieringen dateren van rond 1980. In het Noord-Hollandse polderland zijn nu nog een paar kleine plekjes met Harlekijn. In totaal gaat het hooguit om 30 of 40 exemplaren. In de buurt van Amsterdam, waar de Harlekijn recent een paar keer is opgedoken (o.a. bij Ruigoord), is de soort inmiddels weer verdwenen. In het Noord-Hollands Duinreservaat zijn nog meer dan 100 exemplaren te vinden, verspreid over een aantal groeiplaatsen. Maar bij Schoorl en bij Petten is de soort al jaren niet meer waargenomen, in het Zwanenwater enige jaren niet meer. Maar dan Texel. Het eiland lijkt voor een belangrijk deel aan de achteruitgang te zijn ontsnapt. Dit komt vooral doordat er in de polder van

- Een veld vol bij de Westerkolk.
Foto: Kees Bruin.
- Aquarel: J. Voerman Jr.

Texel al in de eerste helft van de twintigste eeuw reservaten zijn gesticht - in het bezit van Natuurmonumenten - voor de weidevogels, waarvan de Harlekijn heeft geprofiteerd. In de Polder Waal en Burg, waar Thijsse al over schreef, zijn nog tienduizenden exemplaren van het orchideetje te vinden. In Drijvers Vogelweid De Bol staan er naar schatting zelf honderdduizend! C.A.J. Kreutz, kenner van de Nederlandse en de Europese orchideeën, vermoedt dat het hier gaat om de grootste groeiplaats van Noordwest-Europa! Met recht kunnen we hier spreken van het bolwerk van de Harlekijn.

Met dank aan Piet Heemskerk en alle orchideeëntellers in de provincie.

In de bloeitijd (tegenwoordig al half mei) is het soms mogelijk om mee te doen aan een excursie naar één van de groeiplaatsen op Texel. Neem hierover contact op met Ecomare tel. 0222 317741.